

ZWIĄZEK PRZEDSIĘBIORCOW
I PRACODAWCÓW

**KONKURENCYJNOŚĆ UE
W PERSPEKTYWIE
GLOBALNEJ**

KWIECIEŃ 2024

SPIS TREŚCI

GŁÓWNE USTALENIA RAPORTU	3
RECOMMENDACJE.....	4
WSTĘP	5
1. ROZWÓJ UNII EUROPEJSKIEJ NA PRZESTRZENI LAT	6
1.1. Początki integracji europejskiej	6
1.2. Fiasko Europejskiej Wspólnoty Obronnej i rozczarowanie federalistów	6
1.3. Ustanowienie Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej	7
1.4. Przyspieszenie prac nad wspólnym rynkiem i dalsza integracja gospodarcza	8
1.5. Przekształcenie Wspólnoty w Unię Europejską i spowolnienie gospodarcze po 2008 roku	10
2. JEDNOLITY RYNEK JAKO KLUCZOWY OBSZAR DLA UNII EUROPEJSKIEJ.....	13
2.1. Przyszłość jednolitego rynku	13
2.2. Uwolnienie rynku usług jako szansa dla jednolitego rynku	16
3. OBECNY STATUS UNII EUROPEJSKIEJ NA ARENIE GLOBALNEJ	17
3.1. Gospodarka	17
3.2. Innowacje.....	18
3.3. Demografia	19
3.4. Kwestie ustrojowe	20
3.5. Sprawy międzynarodowe i obronne.....	20
4. KONKURENCYJNOŚĆ UNII EUROPEJSKIEJ NA PRZYKŁADZIE OBSZARU TECHNOLOGICZNEGO	22
4.1. Warunki regulacyjne do przetwarzania danych w Unii Europejskiej.....	22
4.2. Jak poprawić konkurencyjność Unii Europejskiej na przykładzie sektora technologicznego?	23

GLÓWNE USTALENIA RAPORTU

- Filarem integracji europejskiej przez dziesięciolecie była współpraca gospodarcza (w szczególności utworzenie unii celnej oraz stworzenie wspólnego rynku opartego na likwidowaniu barier w przepływie osób, usług, towarów oraz kapitału). Takie podejście, wraz z dalszym rozszerzaniem Wspólnoty o nowe kraje członkowskie, przyniosło Unii Europejskiej znaczące korzyści gospodarcze, o czym świadczy fakt, że w latach 1970-1980 PKB Unii Europejskiej istotnie wzrosło i osiągnęło poziom wyższy niż PKB Stanów Zjednoczonych.
- Po 2008 roku PKB Unii Europejskiej w ujęciu nominalnym znacząco spadło i powróciło do swojej wartości z tego roku dopiero w 2021 roku, podczas gdy w tym samym czasie zarówno gospodarka Stanów Zjednoczonych, jak i Chin stabilnie rosła. Brak znaczącego rozszerzania wspólnego rynku na nowe państwa (w tym czasie do Unii dołączyły tylko Bułgaria, Rumunia i Chorwacja) oraz skupianie się na prowadzeniu jednolitej polityki w wielu kwestiach pozagospodarczych nie przyniosło Unii dobrych rezultatów gospodarczych.
- Według danych z początku 2022 roku, Wskaźnik Bogactwa Narodów (WBN) wszystkich bez wyjątku państw Unii Europejskiej jest niższy od WBN Stanów Zjednoczonych¹. Widać zatem wyraźnie, że społeczeństwo amerykańskie jest co do zasady bogatsze od społeczeństwa unijnego. W samej Unii Europejskiej różnice w WBN pomiędzy poszczególnymi państwami członkowskimi są znaczące – jeśli chodzi o Polskę, jej WBN wynosi 64,4, co oznacza, że Polska należy do 10 najbiedniejszych państw Unii Europejskiej, zarazem będąc niemalże dwukrotnie biedniejszym państwem niż Stany Zjednoczone (WBN o wartości 111,6).
- W kontekście innowacji szczególne znaczenie mają uwarunkowania regulacyjne, które są w Unii Europejskiej zdecydowanie mniej sprzyjające innowacjom niż na przykład regulacje w Stanach Zjednoczonych. To sprawia, że w czasach, gdy istotnym czynnikiem rozwoju gospodarczego są właśnie innowacje, nadmierna liczba wymogów regulacyjnych sprawia, że Unia Europejska staje się coraz mniej konkurencyjna wobec gospodarek takich, jak amerykańska. Istotne znaczenie ma zatem zmniejszenie obciążeń unijnych przedsiębiorców związanych z koniecznością spełniania wymogów regulacyjnych, co wydaje się nieuniknionym krokiem, jeśli chcemy, aby Unia Europejska stała się najbardziej przyjaznym obszarem gospodarczym na świecie.
- Jeśli chodzi o demografię, Unia zmagą się z dużym kryzysem w tym obszarze. Bez daleko posuniętych automatyzacji trudno sobie wyobrazić, żeby znacznie mniej osób w wieku produkcyjnym było w stanie utrzymać produkcję gospodarczą na podobnym poziomie do obecnego. Unia nie jest jednak w kryzysie demograficznym odosobniona – jest to powszechny problem globalnej Północy.
- Ze względu na swój skomplikowany status ustrojowy, Unia Europejska napotyka na trudności w realizacji spójnej polityki. Potrzebne jest uproszczenie zasad tworzenia prawa i podejmowania decyzji na poziomie unijnym, a także osiągnięcie szerszego niż obecnie konsensusu co do kierunku tejże polityki. Konsensus taki może być osiągnięty wyłącznie w sytuacji, w której wszystkie państwa Unii Europejskiej będą miały realny wpływ na jego kształt.
- Wymogi regulacyjne obowiązujące w Unii Europejskiej dla sektora technologicznego są jednymi z najbardziej rozbudowanych na świecie. Z jednej strony zapewnia to większą ochronę i kontrolę nad przetwarzanymi przez przedsiębiorców danymi, z drugiej jednak sprawia, że trudno jest bez analizy wymogów regulacyjnych i mitygowania ryzyk podejmować innowacyjną działalność.
- Kluczowe znaczenie dla obszaru technologicznego ma przetwarzanie danych osobowych, które w Unii Europejskiej poddane jest istotnym wymogom prawnym. Na świecie zaledwie kilka innych regionów zdecydowało się na tak daleko idące regulacje prawne w tym zakresie. Szczególnie w kontekście rozwoju sztucznej inteligencji istnieje potrzeba lepszego wyważenia wspierania innowacyjności z ochroną prywatności, co najlepiej byłoby zrobić w duchu współpracy transatlantyckiej.
- Unia Europejska z pewnością stoi przed różnego rodzaju wyzwaniami dotyczącymi innowacji i transformacji cyfrowej. Kluczowymi sposobami na zwiększenie innowacyjności wydają się być przemyślenie dostępu do danych, zapewnienie większej otwartości i standaryzacji, a także wykorzystanie potencjału globalnych firm.

¹ WBN dla Chin nie jest dostępny.

RECOMMENDACJE

Rola Unii Europejskiej na arenie międzynarodowej może zostać zwiększona w szczególności poprzez:

- skupienie się przez Unię Europejską przede wszystkim na zapewnianiu równego i swobodnego dostępu do wspólnego rynku wszystkim państwom członkowskim, a także zapewnianiu, że unijny wspólny rynek jest konkurencyjnym obszarem gospodarczym w perspektywie globalnej;
- zwiększenie przejrzystości wymogów prawa unijnego, co może nastąpić poprzez uchwalanie mniejszej ilości, ale za to wprost obowiązującego prawa (większa rola rozporządzeń unijnych kosztem dyrektyw);
- liberalizację jednolitego rynku unijnego, m.in. poprzez usunięcie nadmiernych regulacji i niejasności w prawie unijnym (np. niejasny zakres przedmiotowy RODO, który negatywnie wpływa na rozwój działalności gospodarczej);
- poszanowanie i wspieranie równej konkurencji pomiędzy państwami członkowskimi;
- zwiększenie roli współpracy transatlantyckiej, w tym w szczególności w sektorze technologicznym i energetycznym;
- zwiększenie roli „mniejszych” państw członkowskich w Unii Europejskiej (w tym istotniejsza reprezentacja w instytucjach przedstawicieli Europy Środkowo-Wschodniej).

WSTĘP

Rola Unii Europejskiej na arenie międzynarodowej zmienia się, co jest m.in. naturalnym skutkiem różnych kluczowych wydarzeń geopolitycznych, takich jak Brexit, pandemia COVID-19, czy wojna na Ukrainie. Raport ma na celu pokazanie obecnej kondycji Unii Europejskiej w ujęciu globalnym. W szczególności analizie poddany zostanie zmieniający się sposób prowadzenia integracji europejskiej na przestrzeni dziesięcioleci w celu ukazania, jakie działania przynosiły Unii najlepsze rezultaty w perspektywie historycznej. Ponadto, na przykładzie sektora technologicznego, zostaną zidentyfikowane przykładowe

obszary, w których wymogi prawa unijnego stawiają przed przedsiębiorcami, szczególnie tymi mniejszymi, wymogi w praktyce trudne do spełnienia, szczególnie przy realizacji innowacyjnych projektów, w których bardzo istotny jest czas wykonania projektu (tzw. *time to market*).

Opracowanie niniejszego raportu pozwoli na zidentyfikowanie obszarów prawa Unii Europejskiej, które wymagają poprawy w kontekście obecnej kondycji i konkurencyjności Unii Europejskiej na rynku globalnym.

1. ROZWÓJ UNII EUROPEJSKIEJ NA PRZESTRZENI LAT

- Już w latach 50. pojawiły się pierwsze pomysły pogłębionej integracji europejskiej w duchu utworzenia europejskiego państwa federalnego ze wspólną armią i wspólnym rządem. Pomysły te nie doszły do skutku, wobec czego motorem napędowym integracji europejskiej stała się współpraca gospodarcza.
- Filarem Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej (organizacji, z której wykształciła się Unia Europejska) było utworzenie unii celnej oraz dążenie do stworzenia wspólnego rynku opartego na likwidowaniu barier w przepływie osób, usług, towarów oraz kapitału. Takie podejście, wraz z dalszym rozszerzaniem Wspólnoty o nowe kraje członkowskie, przyniosło Unii Europejskiej znaczące korzyści gospodarcze, jako że w latach 1970-1980 PKB Unii Europejskiej istotnie wzrosło i osiągnęło poziom wyższy niż PKB Stanów Zjednoczonych.
- Po 2008 roku PKB Unii Europejskiej w ujęciu nominalnym znacząco spadło i powróciło do swojej wartości z tego roku dopiero w 2021 roku, podczas gdy w tym samym czasie zarówno gospodarka Stanów Zjednoczonych, jak i Chin stabilnie rosła. Brak znaczącego rozszerzania wspólnego rynku na nowe państwa (w tym czasie do Unii dołączyły tylko Bułgaria, Rumunia i Chorwacja) oraz skupianie się na prowadzeniu jednolitej polityki w wielu kwestiach pozagospodarczych wydaje się mieć dla gospodarki Unii Europejskiej negatywny wpływ.

1.1. Początki integracji europejskiej

Zasadniczą motywacją do rozpoczęcia procesu integracji europejskiej były tragiczne doświadczenia drugiej wojny światowej. Na ich skutek w Europie Zachodniej podjęto wspólne działania na rzecz pokoju i bezpieczeństwa, głównie poprzez promowanie demokracji, ochronę praw człowieka i współpracę gospodarczą. Pierwszy etap integracji gospodarczej dotyczył współpracy w zakresie węgla i stali, co w założeniu miało zapobiec jakimkolwiek

niekontrolowanemu wykorzystaniu tych gałęzi przemysłu w celach wojennych. W pierwszym etapie integracji europejskiej wzięło udział zaledwie sześć państw (Niemcy, Francja, Włochy, Holandia, Belgia oraz Luksemburg), które utworzyły w 1951 r. Europejską Wspólnotę Węgla i Stali (EUWiS).

„Umieszczenie produkcji węgla i stali pod wspólnym zarządzaniem zapewni natychmiastowe powstanie wspólnych fundamentów rozwoju gospodarczego, pierwszego etapu Federacji Europejskiej, i zmieni los regionów, długo skazanych na wytwarzanie wojennego oręża, którego były najdłużej ofiarami. Solidarność produkcji, która się w ten sposób nawiąże, ukaże, że wszelka wojna między Francją a Niemcami jest nie tylko nie do pomyślenia, ale i fizycznie niemożliwa”.

Deklaracja Schumana 9 maja 1950 r.

1.2. Fiasko Europejskiej Wspólnoty Obronnej i rozczarowanie federalistów

Warto przy tym podkreślić, że już od lat 50. pomysły na to, w jakim zakresie i w jakim stopniu obejmować integracją europejską nowe obszary aktywności państwowej nie były jednolite. Dobrym tego przykładem była koncepcja stworzenia wspólnej armii europejskiej w ramach Europejskiej Wspólnoty Obronnej, co w efekcie nie doszło do skutku. **W 1952 roku, a zatem zaledwie rok po utworzeniu Europejskiej Wspólnoty Węgla i Stali, z inicjatywy Francji sześć państw ją współtworzących podpisało traktat powołujący Europejską Wspólnotę Obronną (EWO)², w ramach której planowano stworzenie wspólnej armii kontrolowanej przez stworzony w tym celu organ traktatowy.**

² Pełna treść traktatu w języku angielskim dostępna jest tutaj: <http://aei.pitt.edu/5201/1/5201.pdf> (dostęp: 1.06.2023 r.).

Federaliści europejscy (zwolennicy powołania do życia jednolitego państwa europejskiego na wzór Stanów Zjednoczonych) mieli nadzieję, że pogłębiona współpraca militarna państw członkowskich EUWiS w połączeniu ze współpracą gospodarczą dotyczącą kluczowych obszarów powojennej gospodarki, jaką były węgiel oraz stal, pozwolą na utworzenie Europejskiej Wspólnoty Politycznej (EWP), która zapewniłaby demokratyczną kontrolę zarówno nad EWO, jak i EUWiS. **W istocie Europejska Wspólnota Polityczna miałaby być państwem federalnym z własną konstytucją, zakładającą istnienie dwuizbowego Parlamentu wybieranego w wyborach powszechnych oraz rządu europejskiego w postaci Rady Wykonawczej.** Już w latach 50. pojawiały się zatem w przestrzeni publicznej pomysły pełnej integracji państw europejskich w duchu federalnym, jednak nie było na to zgody samych państw członkowskich. W efekcie odrzucenia przez francuskie Zgromadzenie Narodowe ratyfikacji traktatu o EWO, wszelkie rozważania na temat wspólnej armii i dalej idącej integracji w ramach EWP straciły rację bytu.

1.3. Ustanowienie Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej

Niejako w odpowiedzi na niepowodzenie planu stworzenia Europejskiej Wspólnoty Politycznej, postanowiono prowadzić proces integracji europejskiej w oparciu o integrację gospodarczą. W tym duchu kolejnym ważnym krokiem w procesie integracji europejskiej było podpisanie w 1957 roku traktatów rzymskich, które rozszerzyły współpracę 6 państw-założycieli EUWiS na nowe dziedziny gospodarki poprzez ustanowienie Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej (EWG)³. Zasadniczym celem traktatu ustanawiającego EWG było stworzenie wspólnego rynku, którego filarem było zapewnienie swobody przepływu osób, usług, towarów oraz kapitału. Między innymi w tym celu na mocy traktatu o EWG zniesiono opłaty celne i wprowadzono jedną wspólną opłatę celną dla państw zewnętrznych wobec państw członkowskich EWG.

³ Wraz z Traktatem ustanawiającym Europejską Wspólnotę Gospodarczą (EWG) podpisano także Traktat ustanawiający Europejską Wspólnotę Energii Atomowej (Euratom) – obydwa traktaty łącznie znane są jako traktaty rzymskie. Pełna treść Traktatu o EWG dostępna jest tutaj: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=LEGISSUM:xy0023> (dostęp: 2.06.2023 r.).

Pomimo uchwalenia traktatu o EWG w 1957 roku, faktyczne wprowadzenie wspólnego rynku czy unii celnej było istotnie odroczone w czasie. Przykładowo, unia celna zaczęła faktycznie obowiązywać dopiero w 1968 roku, kiedy to każde z sześciu państw członkowskich zniósło cła dla pozostałych pięciu państw członkowskich i przyjęło wspólną zewnętrzną taryfę celną stosowaną w odniesieniu do podmiotów spoza EWG. **Dzięki unii celnej handel wewnątrzspółnotowy znacząco wzrósł – z mniej niż 40% do ponad 60% całkowitego handlu państw członkowskich EWG uczestniczących w unii celnej⁴.** Bezpośrednią korzyścią takiego wzrostu handlu wewnątrzspółnotowego było to, że więcej pieniędzy pozostało w państwach członkowskich Wspólnoty, przez co stały się one zamożniejsze.

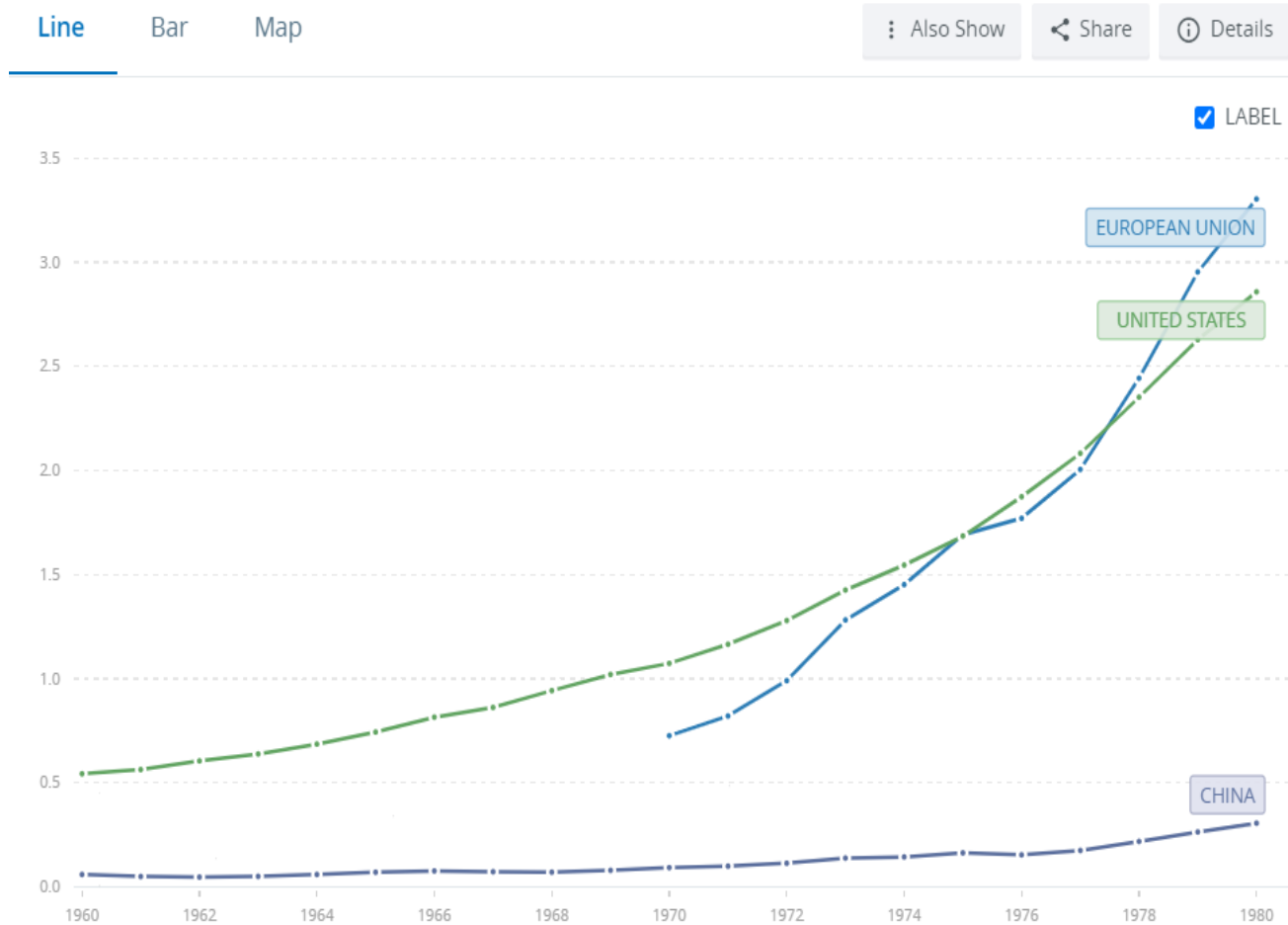

Unia celna co do zasady spełniła swoje zadanie i zapewniła swobodny przepływ towarów pomiędzy państwami członkowskimi. Wprowadzenie pozostałych swobód zajęło jednak dużo więcej czasu, a i w odniesieniu do swobody przepływu towarów nie wszystko było całkowicie jasne i często wymagało doprecyzowania przez Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej⁵. **Niemniej jednak, dążenie do pełnego wdrożenia czterech swobód stanowiło fundament integracji europejskiej i jak widać z poniższego wykresu, przyniosło to dobry rezultat gospodarczy.**

⁴ <https://www.econlib.org/library/Enc/EuropeanEconomicCommunity.htm> (dostęp: 2.06.2023 r.).

⁵ Przykładowo, zob. wyrok z 20 lutego 1979 roku w sprawie *Cassis de Dijon* (C-120/78, *Rewe-Zentral v Bundesmonopolverwaltung für Branntwein*).

WYKRES 1. NOMINALNY PKB STANÓW ZJEDNOCZONYCH, CHIN ORAZ UNII EUROPEJSKIEJ
W OKRESIE OD 1960 DO 1980 ROKU

Źródło: Dane dotyczące rachunków narodowych Banku Światowego i pliki danych rachunków narodowych OECD.

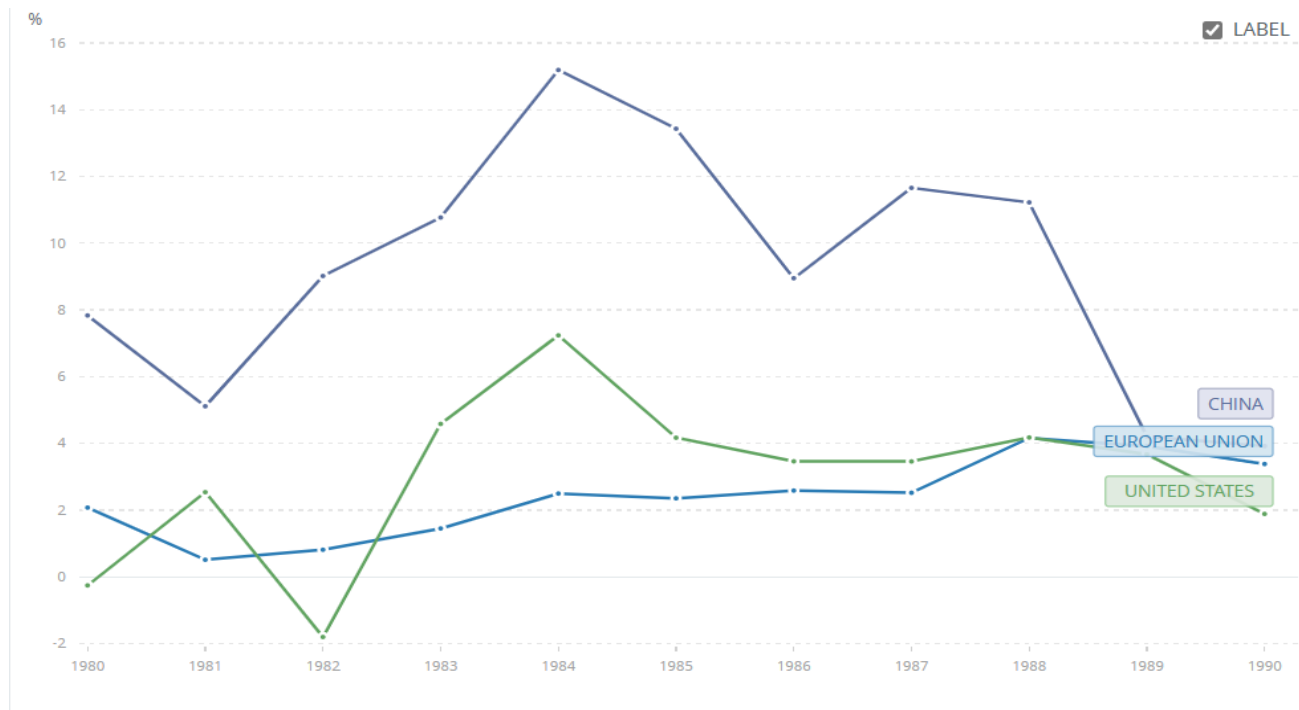
PKB Unii Europejskiej znacząco w tym okresie wzrosło i osiągnęło poziom wyższy niż PKB Stanów Zjednoczonych. Porównawczo na powyższym wykresie uwzględniono PKB Chin, które w 1980 roku było wciąż niskie w porównaniu do PKB Unii Europejskiej oraz PKB Stanów Zjednoczonych, choć pod koniec lat 70. zaczęło już gwałtownie rosnąć (ze 149,54 mld USD w 1978 roku do 191,15 mld USD w 1980 roku). **Z danych dotyczących PKB widać zatem jasno, że skupienie się na współpracy gospodarczej w pierwszym etapie funkcjonowania Unii Europejskiej przynosiło świetne efekty dla Unii Europejskiej jako całości, a co za tym idzie dla jej państw członkowskich.** Warto przy tym zaznaczyć, że od 1973 roku Europejska Wspólnota

Gospodarcza liczyła już 9 członków, bowiem w tym roku do EWG dołączyły Dania, Irlandia oraz Wielka Brytania (co naturalnie także miało wpływ na PKB całej Wspólnoty).

1.4. Przyspieszenie prac nad wspólnym rynkiem i dalsza integracja gospodarcza

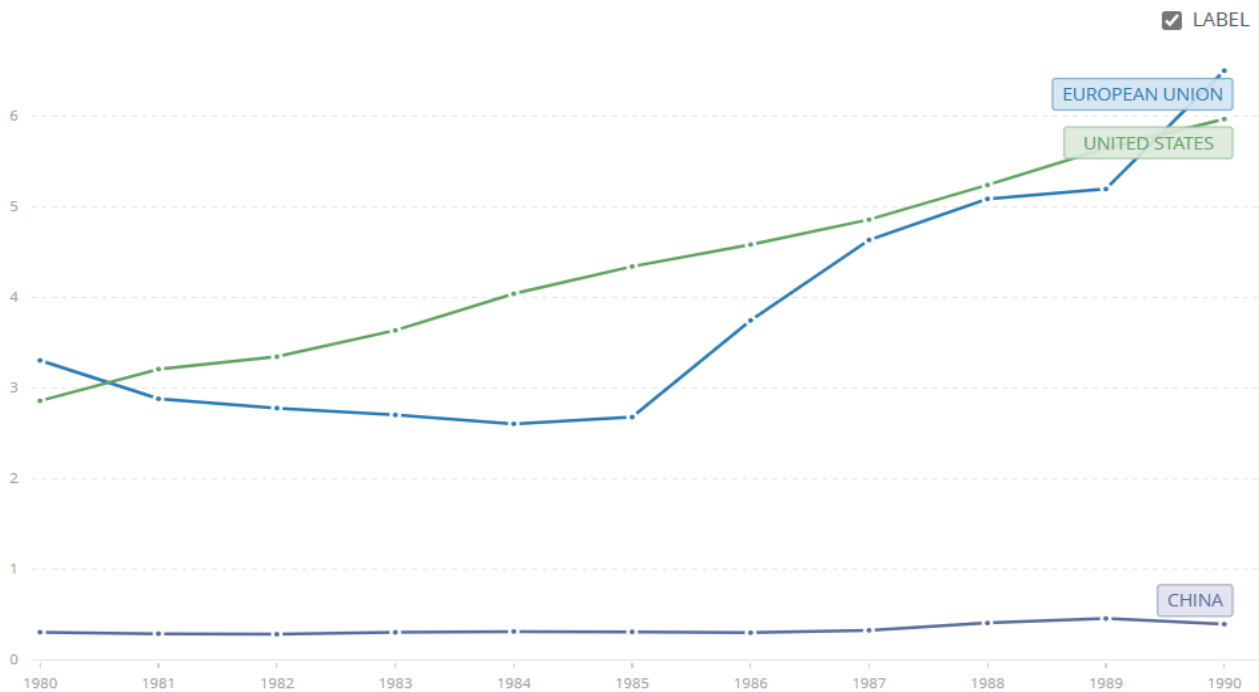
W latach 80. gospodarka państw EWG coraz bardziej spowalniała w porównaniu z innymi rozwiniętymi państwami, co widać na poniższych wykresach. Widać, że szczególnie w latach 1982-1983 wzrost gospodarczy w Unii Europejskiej bardzo spowolnił w porównaniu z Chinami oraz Stanami Zjednoczonymi.

WYKRES 2. PROCENTOWY WZROST LUB SPADEK PKB UNII EUROPEJSKIEJ, STANÓW ZJEDNOCZONYCH ORAZ CHIN W OKRESIE OD 1980 DO 1990 ROKU

Źródło: Dane dotyczące rachunków narodowych Banku Światowego i pliki danych rachunków narodowych OECD.

WYKRES 3. NOMINALNE PKB UNII EUROPEJSKIEJ, STANÓW ZJEDNOCZONYCH ORAZ CHIN W OKRESIE OD 1980 DO 1990 ROKU.

Źródło: Dane dotyczące rachunków narodowych Banku Światowego i pliki danych rachunków narodowych OECD.

Na początku lat 80. notowano w państwach EWG rekordowe poziomy bezrobocia⁶. Odpowiedzią na taki stan rzeczy miała być dalsza pogłębiona integracja gospodarcza, której celem było faktyczne stworzenie wspólnego rynku poprzez rzeczywiste zniesienie barier między państwowych w handlu i zapewnienie obowiązywania czterech swobód europejskich postulowanych już w traktacie o EWG. Proces ten nie postępował bowiem tak szybko, jak zniesienie ceł w ramach unii celnej, w związku z czym współpraca gospodarcza pomiędzy państwami członkowskimi nie odbywała się całkowicie swobodnie⁷.

W tym celu przyjęto Jednolity akt europejski⁸, który miał zlikwidować bariery w handlu między państwami członkowskimi i ostatecznie zapewnić swobody przepływu towarów, osób, usług i kapitału. Jednolity akt europejski rozszerzył także obszar „zainteresowania” wspólnoty

europejskiej na nowe obszary – m.in. na politykę społeczną i kwestie środowiskowe. Ostatecznie w 1993 roku na skutek przyjęcia Jednolitego aktu europejskiego powstał w ramach wspólnoty jednolity rynek.

1.5. Przekształcenie Wspólnoty w Unię Europejską i spowolnienie gospodarcze po 2008 roku

Współczesna odsłona Unii Europejskiej ma natomiast swoje początki w 1993 r., wraz z oficjalnym przyjęciem nazwy „Unia Europejska” i obietnicą używania wspólnej waluty - euro. W tym właśnie roku zaczął obowiązywać Traktat o Unii Europejskiej (tzw. traktat z Maastricht) obowiązujący ze zmianami do dziś. W 1999 roku zaczęto natomiast w 11 krajach strefy euro stosować euro w transakcjach handlowych i finansowych.

WYKRES 4. PROCENTOWY WZROST LUB SPADEK PKB UNII EUROPEJSKIEJ, STANÓW ZJEDNOCZONYCH ORAZ CHIN W OKRESIE OD 1992 DO 2021 ROKU

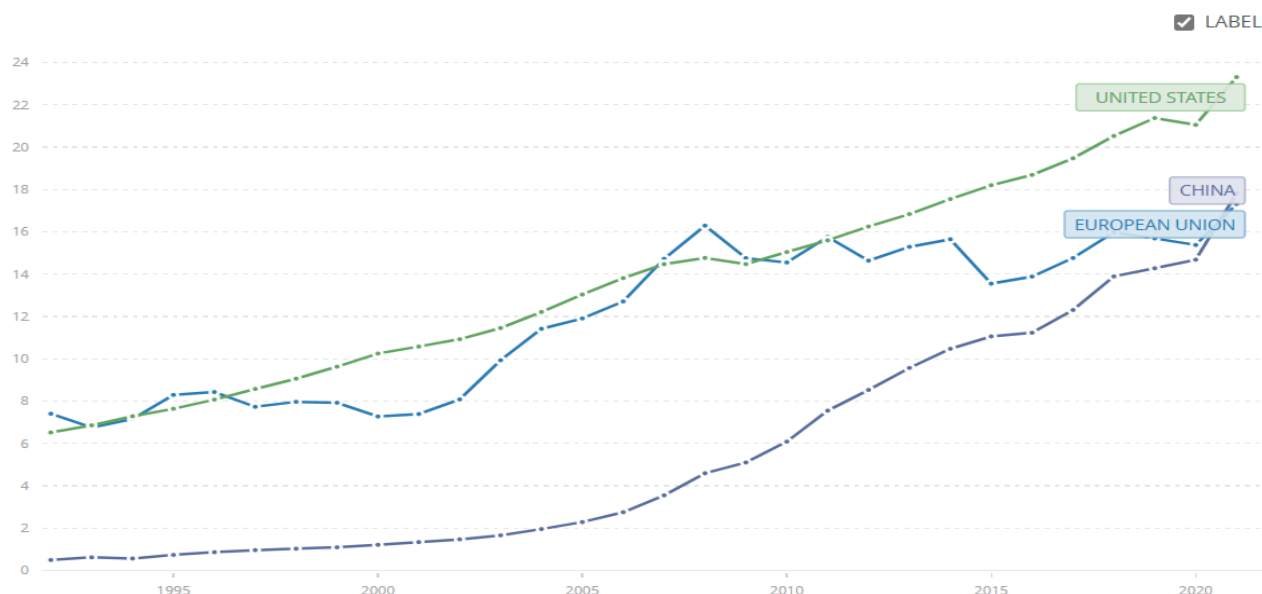
Źródło: Dane dotyczące rachunków narodowych Banku Światowego i pliki danych rachunków narodowych OECD.

⁶ <https://core.ac.uk/download/pdf/6252244.pdf>.

⁷ Bardziej szczegółowo na ten temat zob. https://repozytorium.uwb.edu.pl/jspui/bitstream/11320/8726/1/ZM_Dolowa-Klepaczka_Europejska_integracja_gospodarcza.pdf, s. 141 i n.

⁸ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=LEGISSUM:xy0027>.

WYKRES 5. NOMINALNE PKB UNII EUROPEJSKIEJ, STANÓW ZJEDNOCZONYCH ORAZ CHIN
W OKRESIE OD 1992 DO 2021 ROKU

Źródło: Dane dotyczące rachunków narodowych Banku Światowego i pliki danych rachunków narodowych OECD.

Patrząc na powyższe wykresy, widać, że o ile wprowadzenie wspólnego rynku w latach 90. dało pewien impuls prorozwojowy Unii Europejskiej, to przyjęcie nowych państw członkowskich w 1995 roku (Szwecji, Danii i Austrii) miało kluczowy wpływ na wzrost nominalnego PKB Unii. Podobny wpływ jest widoczny po 2004 roku, kiedy to do Unii Europejskiej przystąpiło aż 9 państw, w tym Polska. Warto przy tym nadmienić, że w latach 2010-2014 dynamika rozwoju gospodarczego Unii Europejskiej była ujemna lub oscylowała w granicach zera, co istotnie różniło się od Stanów Zjednoczonych, gdzie wzrost gospodarczy wynosił w tym okresie około 2%, nie wspominając już o Chinach, które rosły powyżej 7% rocznie.

Sam zakres przedmiotowy spraw, którymi zajmuje się Unia dramatycznie się zmienił na przestrzeni lat. Przykładowo, Traktat z Lizbony wprowadzający zmiany do wcześniejszych traktatów koncentrował się na przekształceniu Unii „w organizację bardziej demokratyczną, sprawniejszą w działaniu oraz bardziej przejrzystą, a więc mogącą stawić czoła wyzwaniom o charakterze ogólnosiwiatowym, takim jak zmiany klimatyczne, zagrożenia bezpieczeństwa oraz zapewnienie zrównoważonego rozwoju”⁹.

W praktyce takie podejście oznacza więcej wymagań, regulacji i ograniczeń w różnych sferach gospodarki, o czym szerzej będzie mowa w kolejnych rozdziałach raportu. Warto przy tym podkreślić, że Traktat z Lizbony został uchwalony po odrzuceniu przez państwa członkowskie Traktatu ustanawiającego Konstytucję dla Europy, który był dokumentem dalej idącym co do integracji politycznej Unii Europejskiej.

⁹ https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu/2000-09_pl (dostęp: 5.06.2023 r.).

W Traktacie z Lizbony znalazło się jednak wiele postanowień z odrzuconego w referendum we Francji i Holandii traktatu konstytucyjnego, co stawia pod znakiem zapytania zasadność przyjmowania tych postanowień wbrew woli mieszkańców Unii wprost wyrażonej w referendum. Zresztą traktatowa „demokratyzacja” Unii jest krytykowana nawet przez przedstawicieli unijnej lewicy¹⁰, co wydaje się potwierdzać, że nie demokratyzacja, a realizacja konkretnego programu politycznego stała za uchwaleniem Traktatu z Lizbony.

Podsumowując, pomimo że Unia Europejska nadal jest siłą gospodarczą, z którą należy się liczyć (jest po Stanach Zjednoczonych i Chinach trzecią gospodarką świata), tempo rozwoju gospodarczego Unii zdaje się sugerować, że nadmierne skupianie się na kwestiach pozagospodarczych niekoniecznie pozwoli powtórzyć sukcesy gospodarcze państw Wspólnoty z lat 70 i 80., kiedy to motorem napędowym integracji europejskiej było znoszenie barier we współpracy gospodarczej pomiędzy państwami członkowskimi.

¹⁰ <https://left.eu/six-reasons-the-lisbon-treaty-was-and-still-is-a-bad-idea/>
(dostęp: 5.06.2023 r.).

2. JEDNOLITY RYNEK JAKO KLUCZOWY OBSZAR DLA UNII EUROPEJSKIEJ

2.1. Przyszłość jednolitego rynku

Jak wskazano w poprzednim rozdziale, wszystko wskazuje na to, że przed gospodarką unijną stoją poważne wyzwania jako że tempo jej wzrostu po kryzysie 2008 roku jest co do zasady wolniejsze niż tempo wzrostu Chin oraz Stanów Zjednoczonych¹¹. Jest to jeden z głównych powodów, dla którego podejmuje się na poziomie unijnym dyskusję na temat przyszłości jednolitego rynku oraz zwiększenia konkurencyjności gospodarki unijnej w porównaniu ze Stanami Zjednoczonymi i Chinami. Obecnie toczą się prace nad co najmniej dwoma istotnymi raportami w tym zakresie – raportem, nad którym pracuje Enrico Letta dotyczącym strategicznego kierunku rozwoju jednolitego rynku w najbliższych latach¹², oraz raportem autorstwa Mario Draghi'ego na temat konkurencyjności Unii Europejskiej¹³. Oba raporty powstają przede wszystkim dlatego, że europejska gospodarka traci impet, i pojawiają się związane z tym głosy, że dzieje się tak przez nadmierne skupianie się na zielonej transformacji, która jest prowadzona kosztem przedsiębiorstw unijnych¹⁴. Prowadząc działalność w Unii Europejskiej, przedsiębiorcy muszą bowiem spełniać szereg dodatkowych wymogów, których co do zasady nie ma (albo są w bardziej okrojonym kształcie) w innych częściach świata. Istotne jest zatem odpowiednie wyważenie konkurencyjności gospodarki unijnej oraz dalszej regulacji kwestii środowiskowych czy społecznych.

Patrząc przez pryzmat wyłącznie gospodarczy, potencjał jednolitego rynku jest jeszcze z pewnością nie w pełni zrealizowany. Badania prowadzone przez RAND Corporation pokazują, że niewykorzystany potencjał unijnego jednolitego rynku wyłącznie w zakresie handlu międzynarodowego może wynosić nawet między 183 miliardów euro a 269 miliardów euro w perspektywie długoterminowej¹⁵. Kwota 269 miliardów euro jest oparta na najbardziej optymistycznym gospodarczo scenariuszu, który zakłada, że wszelkie bariery dla inwestycji zagranicznych i bariery pozataryfowe na rynku wewnętrznym zostałyby zredukowane do zera. Realistycznie patrząc, jest to mało prawdopodobny scenariusz, jednak jednoznacznie pokazuje ogromne potencjalne korzyści gospodarcze dla całej wspólnoty wynikające ze znoszenia barier hamujących współpracę gospodarczą w ramach jednolitego rynku unijnego. Biorąc pod uwagę likwidację barier nie tylko w zakresie swobodnego przepływu towarów, ale również w odniesieniu do rynku usług, potencjał gospodarczy Unii Europejskiej jest jeszcze większy. Przy założeniu takiego scenariusza, według szacunków Komisji Europejskiej, usunięcie barier na jednolitym rynku towarów i usług ma potencjał uwolnienia 713 miliardów euro do końca 2029 roku¹⁶.

W praktyce w najbliższych latach o realizacji tego potencjału gospodarczego zadecyduje nie tylko strategiczny kierunek rozwoju jednolitego rynku, który jest obecnie szeroko dyskutowany, ale również tempo i sposób, w jaki państwa będą faktycznie harmonizowały swoje porządki prawne, oraz wydarzenia geopolityczne dotyczące w mniejszym lub większym stopniu gospodarki unijnej.

Jeśli chodzi o tempo i sposób harmonizacji prawa, widać tutaj istotny potencjał do poprawy. Na przykładzie Polski widać, że jest cały szereg dyrektyw, których termin na wdrożenie już upłynął¹⁷. Ponad dwa lata po terminie

¹¹ Z małym wyjątkiem roku 2022 – zob. <https://www.wsj.com/articles/eurozones-economy-outpaced-china-and-u-s-in-2022-11675161027>.

¹² https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_23_4495

¹³ <https://www.reuters.com/world/europe/eu-head-asks-draghi-advise-bloc-boosting-competitiveness-2023-09-13/>

¹⁴

https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR862.html, s. 8.

¹⁶ <https://www.politico.eu/wp-content/uploads/2023/11/28/research-and-analysis-division-special-report-life-after-30-what-next-for-the-eu-single-market.pdf>, s. 4.

¹⁷ <https://single-market-scoreboard.ec.europa.eu/countries/poland>

są m.in. dyrektywa 2018/2001 dotycząca promowania stosowania energii ze źródeł odnawialnych, a także dyrektywy 2019/789 oraz 2019/790 dotyczące prawa autorskiego. Tego typu opóźnienia mają bardzo praktyczny wymiar. W przypadku wskazanych dyrektyw dotyczących prawa autorskiego brak ich wdrożenia skutkuje między innymi brakiem jasności, w jakim zakresie można w Polsce legalnie eksplorować teksty i dane (ang. *text and data mining, TDM*). Ten brak pewności co do obowiązującego prawa, przejawia się tym, że mamy obowiązujące przepisy

dyrektywy, ale nie wiemy, jak na podstawie tych przepisów zostaną ukształtowane przepisy polskiej ustawy, która będzie bezwzględnie wiążąca dla wszystkich podmiotów działających w Polsce. W praktyce sprawia to, że wiele firm technologicznych może nie prowadzić eksploracji tekstu i danych w takim zakresie, w jakim robiłyby to w sytuacji jasnej sytuacji prawnej, co może mieć fatalne skutki dla innowacyjności polskiej gospodarki w świetle dynamicznego rozwoju sztucznej inteligencji.

Tabela 1. Dostęp do usług i rynków usług (Polska)

WSKAŹNIK	2021	ŚREDNIA UE
Wskaźnik restrykcyjności – architekt	2.7	2.5
Wskaźnik restrykcyjności – księgowy	2.8	1.7
Wskaźnik restrykcyjności – inżynier budownictwa	2.5	2.4
Wskaźnik restrykcyjności – prawnik	3.5	3.4
Wskaźnik restrykcyjności – agent nieruchomości	0.0	1.3
Wskaźnik restrykcyjności – rzecznik patentowy	2.5	2.2
Wskaźnik restrykcyjności – przewodnik turystyczny	0.1	1.2
Ceny listów priorytetowych krajowych, list 20 g	€ 0.90	€ 0.99
Ceny listów priorytetowych wewnątrzunijnych, list 20 g	€ 1.75	€ 1.61
Czasy tranzytu krajowego, realizacja dzień +1, listy priorytetowe 20 g	54.0%	84.3%

Uwaga: Unijny wskaźnik restrykcyjności (EURI) mierzy poziom restrykcyjności w przypadku transgranicznego świadczenia usług i swobody przedsiębiorczości dla siedmiu grup usług profesjonalnych o wysokim udziale w zużyciu pośrednim firm unijnych lub mobilności transgranicznej. Poziom restrykcyjności mierzona jest w skali od 0 (najmniej restrykcyjna) do 6 (najbardziej restrykcyjna).

Na tempo faktycznej harmonizacji prawa unijnego oraz szerzej patrząc na przyszłość całego jednolitego rynku mają także wpływ różnego rodzaju inicjatywy na szczeblu unijnym. Przykładowo, w lutym 2024 roku Rada i Parlament Europejski osiągnęły wstępne porozumienie w sprawie instrumentu w razie sytuacji nadzwyczajnych na jednolitym rynku (ang. *single market emergency instrument, SMEI*). Deklarowanym celem tego instrumentu jest przewidywanie, przygotowanie i reagowanie na skutki przyszłych kryzysów z wykorzystaniem siły jednolitego rynku¹⁸. W założeniu ten mechanizm ma wzmocnić rynek wewnętrzny w czasach kryzysu poprzez ułatwienie przepływu towarów, usług

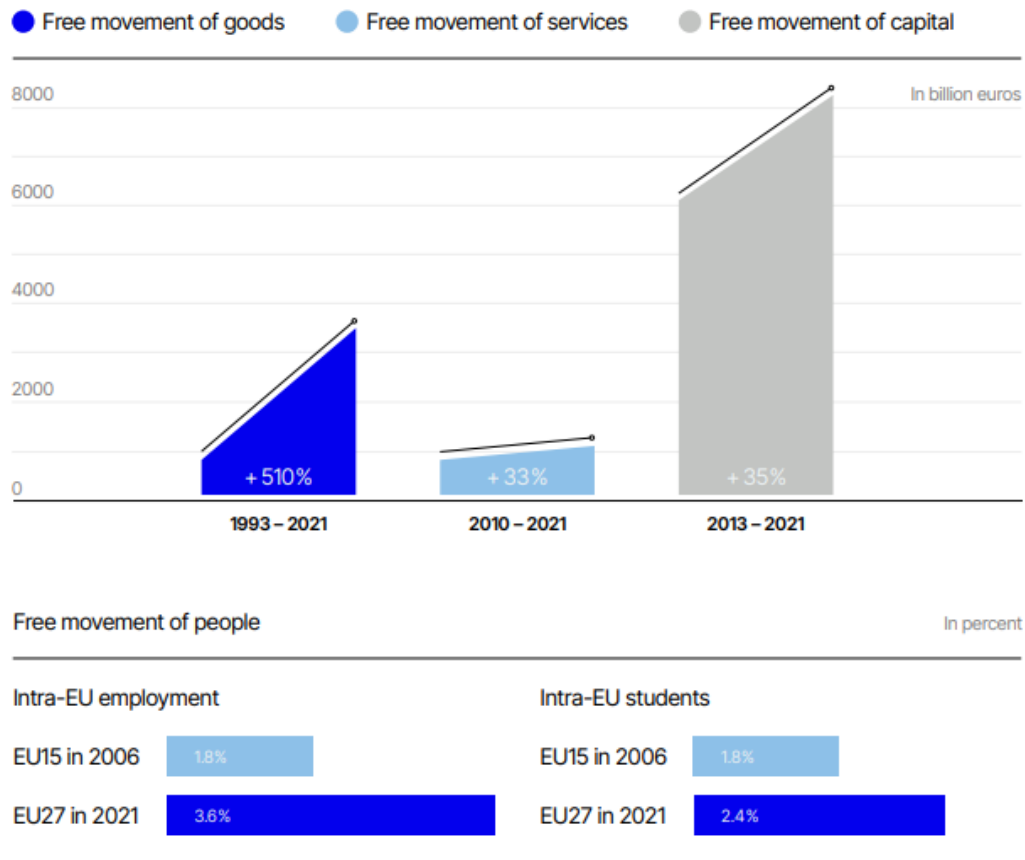
¹⁸ <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/deeper-single-market/#programme>

i osób, monitorowanie łańcuchów dostaw oraz zapewnienie dostępu do towarów krytycznych¹⁹. W praktyce wskazuje się, że ten instrument daje organom unijnym narzędzie do interwencji w mechanizmy rynkowe²⁰, co jest kolejnym „nieprzewidywalnym” elementem w regulacyjnej układance unijnej.

Na przykładzie powyższych przykładów widać, że realna skuteczność jednolitego rynku zależy w dużej mierze od skutecznej realizacji celów zakładanych na poziomie

unijnym przez kraje członkowskie oraz od odnalezienia odpowiedniego balansu pomiędzy „uwalnianiem” potencjału gospodarczego wolnego rynku, a nakładaniem dalszych obowiązków w celu ochrony interesów zbiorowych wspólnoty. W dalszej części szczególnie dużo uwagi zostanie poświęcone pierwszemu z wymienionych punktów, czyli temu, jak w praktyce można krok po kroku likwidować różnego rodzaju bariery w celu uwalniania potencjału gospodarki unijnej.

WYKRES 6. WCZEŚNIEJ I TERAZ. PROCENTOWA ZMIANA WARTOŚCI WEWNĄTRZUNIJNEGO EKSPORTU TOWARÓW, WEWNĄTRZUNIJNEGO EKSPORTU USŁUG ORAZ WEWNĄTRZUNIJNYCH BEZPOŚREDNICH INWESTYCJI ZAGRANICZNYCH

¹⁹ https://single-market-economy.ec.europa.eu/document/download/c9cd75c7-9b79-4e78-bd9a-c010b63bf940_en?filename=Staff%20working%20document.pdf

²⁰ <https://www.intereconomics.eu/contents/year/2023/number/3/article/single-market-emergency-instrument-a-tool-with-pitfalls.html>

2.2. Uwolnienie rynku usług jako szansa dla jednolitego rynku

Usługi mają kluczowe znaczenie dla gospodarki unijnej, jako że odpowiadają za około 70% PKB Unii Europejskiej i podobną część zatrudnienia w państwach Unii²¹. Dlatego tak ważne jest usunięcie barier dla firm chcących oferować usługi transgraniczne w ramach jednolitego rynku. Potencjał jednolitego rynku pozostaje niewykorzystany właśnie ze względu na te bariery, często wynikające z jego złożoności, niespójności oraz nierównej interpretacji i stosowania prawa przez państwa członkowskie UE, a czasami również ze uwagi na niewystarczającą harmonizację prawa państw UE²².

Przykładem praktycznego problemu, który utrudnia faktyczne prowadzenie transgranicznej działalności usługowej są administracyjne wymagania dla delegowania pracowników. Jest to kluczowy dla przedsiębiorców element jednolitego rynku, jako że jasne zasady dotyczące delegowania pracowników przyczyniają się do stworzenia równych warunków działania pomiędzy różnymi przedsiębiorcami unijnymi. Ten aspekt jest w Unii regulowany przez dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/957/UE z dnia 28 czerwca 2018 r. zmieniającą dyrektywę 96/71/WE dotyczącą delegowania pracowników w ramach świadczenia usług²³. W praktyce wskazuje się między innymi na następujące problemy praktyczne związane z delegowaniem pracowników:

- brak możliwości zgłaszania wielu delegowań jako jednego działania: firmy muszą składać osobne oddzielne formularze zgłoszeniowe w przypadku wielokrotnego delegowania (grupy pracowników) do tej samej lokalizacji. To samo dotyczy wielokrotnych wyjazdów jednego delegowanego

pracownika: każdy wyjazd wymaga oddzielnego powiadomienia;

- różnorodność krajowych stron internetowych dotyczących tego procesu – nie wszystkie z nich mają wersję angielską, a ich logika i wygląd są bardzo różne. To sprawia, że poruszanie się po nich i pozyskiwanie informacji jest trudne i czasochłonne;
- proces obliczania całkowitego wynagrodzenia pracowników delegowanych i całkowitego kosztu delegowania dla przedsiębiorstwa jest niejasny, ponieważ pracownicy są uprawnieni do różnych świadczeń pracowniczych w różnych państwach członkowskich²⁴.

Powyższe problemy można w dużej mierze rozwiązać wprowadzając między innymi unijną eDeklarację do celów powiadamiania o delegowaniu pracowników - powinien to być prosty formularz spójny dla wszystkich państw członkowskich umożliwiający zabezpieczenie wprowadzonych danych, ich łatwą modyfikację w razie potrzeby oraz umożliwiający przetwarzanie grupowych i wielokrotnych zgłoszeń dotyczących delegowania pracowników. Ponadto, postuluje się też wprowadzenie jednolitego wzoru dla krajowych stron internetowych poświęconych delegowaniu pracowników – zwiększyłyby to przejrzystość całego procesu i w pewnym stopniu pozwoliłyby uniknąć korzystania z często kosztownych porad prawnych dotyczących delegowania pracowników²⁵.

Powyższy przykład dotyczący delegowania pracowników stanowi jedną z wielu barier dla swobodnego i skutecznego działania unijnego rynku usług. Uwolnienie restrykcji krajowych w obszarze wielu usług i zawodów byłoby bodźcem do rozwoju wewnętrznej konkurencji na rynku unijnym, na czym skorzystałaby cała gospodarka unijna.

²¹ https://single-market-economy.ec.europa.eu/single-market/services_en

²² <https://www.politico.eu/wp-content/uploads/2023/11/28/research-and-analysis-division-special-report-life-after-30-what-next-for-the-eu-single-market.pdf>

²³ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX%3A32018L0957>.

²⁴ https://www.buinesseuropa.eu/sites/buseur/files/media/position_papers/internal_market/2023-05-31_examples_of_single_market_barriers_for_businesses_-_package.pdf

²⁵ https://www.buinesseuropa.eu/sites/buseur/files/media/position_papers/internal_market/2023-05-31_examples_of_single_market_barriers_for_businesses_-_package.pdf

3. OBECNY STATUS UNII EUROPEJSKIEJ NA ARENIE GLOBALNEJ

- Według danych z początku 2022 roku, Wskaźnik Bogactwa Narodów (WBN) wszystkich bez wyjątku państw Unii Europejskiej jest niższy od WBN Stanów Zjednoczonych (WBN o wartości 111,6)²⁶. Widać zatem wyraźnie, że społeczeństwo amerykańskie jest co do zasady bogatsze od społeczeństwa unijnego.
- W samej Unii Europejskiej różnice w WBN pomiędzy poszczególnymi krajami Unii Europejskiej są znaczące – od 108,1 dla Norwegii do 49 dla Bułgarii. WBN dla Polski wynosi 64,4, co oznacza, że Polska należy do 10 najbiedniejszych państw Unii Europejskiej, zarazem będąc niemalże dwukrotnie biedniejszym państwem niż Stany Zjednoczone.
- W kontekście innowacji istotne znaczenie ma także środowisko regulacyjne. Wydaje się, że europejskie środowisko regulacyjne jest bardziej uciążliwe dla przedsiębiorców niż amerykańskie, co nie sprzyja innowacjom. Wydaje się, że najwięcej korzyści z perspektywy unijnej miałyby zacieśnienie współpracy transatlantyckiej w zakresie innowacji. Unia Europejska powinna zatem współpracować ze Stanami Zjednoczonymi nad tworzeniem możliwie najbardziej zbliżonych warunków prawnych i gospodarczych do tworzenia innowacji.
- Jednym z kluczowych problemów związanych z kryzysem demograficznym w Unii Europejskiej, ale i na świecie, jest coraz mniejsza liczba osób w wieku produkcyjnym, a więc osób w największym stopniu przyczyniających się do rozwoju gospodarczego państw. Bez daleko posuniętych automatyzacji trudno sobie wyobrazić, żeby znacznie mniej osób w wieku produkcyjnym było w stanie utrzymać produkcję gospodarczą na podobnym poziomie do obecnego.
- Ze względu na swój skomplikowany status ustrojowy, Unia Europejska napotyka na trudności w realizacji spójnej polityki. Paradoks polega na tym, że z jednej strony taka spójna polityka w niektórych obszarach jest realizowana, czasami nawet wbrew

woli niektórych państw członkowskich, co powoduje dyskusje dotyczące rzeczywistego poziomu demokracji w Unii Europejskiej. Z drugiej strony wiele kwestii należy do obszarów wyłączonych spod kompetencji organów unijnych, przez co Unia Europejska nie ma skutecznych metod prowadzenia polityki w ich zakresie.

3.1. Gospodarka

W poprzednim rozdziale raportu wykorzystano do oceny gospodarki dane związane z najbardziej znanym miernikiem stosowanym do mierzenia siły gospodarczej danego państwa, jakim jest PKB. Zasadniczą zaletą takiego podejścia jest możliwość oceny zmian zachodzących na przestrzeni lat w oparciu o ten wskaźnik, jako że dane dotyczące PKB są ogólnie dostępne i obejmują szeroki horyzont czasowy. Jego wadą jest natomiast to, że ten wskaźnik niewiele mówi o faktycznej zamożności społeczeństw na przestrzeni lat – nie bierze on pod uwagę bowiem np. siły nabywczej pieniądza, która zmienia się w czasie, czy choćby polityki społecznej prowadzonej w danym państwie, pozwalającej mieszkańcom na realne oszczędności.

Ze względu na powyższe, bardziej skutecznym sposobem pomiaru stopnia zamożności społeczeństw jest choćby

²⁶ WBN dla Chin nie jest dostępny.

Wskaźnik Bogactwa Narodów (WBN), opracowany w ramach Warsaw Enterprise Institute²⁷. Ten wskaźnik jest sumą składnika wydatków publicznych i składnika wydatków prywatnych, w ramach którego uwzględnia się choćby siłę nabywczą pieniądza czy jakość dokonywanych wydatków publicznych.

Według danych z początku 2022 roku, WBN wszystkich bez wyjątku państw Unii Europejskiej był niższy od WBN Stanów Zjednoczonych (wskaźnik o wartości 111,6)²⁸. Widać zatem wyraźnie, że społeczeństwo amerykańskie jest co do zasady bogatsze od społeczeństwa unijnego. Jednocześnie różnice w WBN pomiędzy poszczególnymi krajami Unii Europejskiej są znaczące – od 108,1 dla Norwegii do 49 dla Bułgarii. Różnica w zamożności pomiędzy tymi państwami jest zatem ponad dwukrotna. WBN dla Polski wynosi 64,4, co prowadzi do wniosku, że Polska należy do 10 najbiedniejszych państw Unii Europejskiej, zarazem będąc niemalże dwukrotnie biedniejszym państwem niż Stany Zjednoczone.

Jest to bowiem rynek z jednolitymi, aczkolwiek daleko idącymi wymogami regulacyjnymi, oferujący dostęp do ponad 400 milionów konsumentów potrzebujących wysokiej jakości dóbr. Obecnie praktycznie żadna firma działająca globalnie nie może sobie pozwolić na to, żeby nie prowadzić, choćby w ograniczonym zakresie, działalności w Unii Europejskiej. To ma oczywiście pozytywny wpływ na gospodarkę unijną, jednak otwartym pytaniem jest, czy taki stan rzeczy będzie utrzymywał się w przyszłości.

3.2. Innowacje

Rola innowacji we współczesnej gospodarce jest zasadnicza. **Wielu ekonomistów przewiduje, że innowacje będą kluczowym czynnikiem napędzającym wzrost gospodarczy w najbliższych latach²⁹. Rola innowacji dla państw członkowskich Unii Europejskiej jest fundamentalnie istotna ze względu na stosunkowo wysokie koszty wynagrodzeń i niską dostępność zasobów naturalnych.** Jak wskazuje jedna z czołowych firm konsultingowych w swoich badaniach, europejskie firmy odpowiadają za jedną czwartą całkowitych przemysłowych badań i rozwoju na świecie³⁰. Jednak w ciągu ostatnich kilkunastu lat firmy ze Stanów Zjednoczonych znacząco umocniły pozycję lidera światowego w tym zakresie, a Chiny mocno nadrobiły zaległości. Ta globalna konkurencja dotycząca innowacyjności jest wyzwaniem dla zdolności Unii Europejskiej do utrzymania swojego modelu wzrostu gospodarczego w perspektywie długoterminowej.

W kontekście innowacji istotne znaczenie ma także środowisko regulacyjne. Wydaje się, że europejskie środowisko regulacyjne jest bardziej uciążliwe dla przedsiębiorców niż amerykańskie, co nie sprzyja innowacjom. W szczególności regulacje związane z kwestiami środowiskowymi, technologicznymi, oraz prawem pracy mogą zwiększać koszty związane z rozwojem innowacyjnych produktów, tym samym utrudniając firmom skuteczne konkurowanie z rywalami działającymi w innych częściach świata.

Gospodarczo Unia Europejska jest zatem wciąż terytorium bardzo niejednorodnym, jeśli chodzi o zamożność społeczeństw. Jednak jako całość, Unia Europejska jest bardzo istotnym graczem na gospodarczej mapie świata.

²⁷ <https://wskaznik.wei.org.pl/> (dostęp: 5.06.2023 r.).

²⁸ WBN dla Chin nie jest dostępny.

²⁹ <https://www.mckinsey.com/~media/mckinsey/featured%20insights/innovation/reviving%20innovation%20in%20europe/mgi-innovation-in-europe-discussion-paper-oct2019-vf.ashx> (dostęp: 5.06.2023 r)

³⁰ <https://www.mckinsey.com/~media/mckinsey/featured%20insights/innovation/reviving%20innovation%20in%20europe/mgi-innovation-in-europe-discussion-paper-oct2019-vf.ashx> (dostęp: 5.06.2023 r.).

Dobrym przykładem unijnego aktu prawnego, który nakłada rozbudowane obowiązki na unijnych przedsiębiorców jest dyrektywa o sprawozdawczości przedsiębiorstw w zakresie zrównoważonego rozwoju (CSRD - *Corporate Sustainability Reporting Directive*). Dyrektywa ta zawiera szczegółowe wymogi dotyczące sprawozdawczości korporacyjnej w zakresie kwestii społecznych, środowiskowych i ładu korporacyjnego. Wskazuje się, że system raportowania wprowadzony tą dyrektywą opiera się na 1 444 punktach danych w całym łańcuchu dostaw³¹. Oprócz definiowania standardów środowiskowych, praw człowieka i standardów pracy, obejmuje ona również kwestie ocenne, takie jak na przykład „równowaga między życiem zawodowym a prywatnym”³². Jednocześnie na szczeblu unijnym funkcjonuje także dyrektywa CSDD dotycząca należytej staranności w łańcuchu dostaw. Przedmiot tych obydwu dyrektyw częściowo pokrywa się, co w praktyce nakłada na przedsiębiorców unijnych obowiązek podwójnego raportowania spełniania bardzo podobnych wymogów regulacyjnych.

W kontekście nadmiernych regulacji należy także wskazać na prowadzone badania naukowe, które jednoznacznie pokazują, że regulacje mają negatywny wpływ na rozwój innowacyjności. Przykładowo, analizując wymogi francuskiego prawa pracy, Philippe Aghion jednoznacznie wykazał, że innowacyjność firm, na które nakłada się więcej regulacji gwałtownie spada³³.

Na podstawie powyższego jest jasne, że w ramach Unii Europejskiej należy zracjonalizować liczbę wymogów regulacyjnych, aby innowacyjne firmy mogły się odpowiednio szybko rozwijać. Ponadto, wydaje się, że najwięcej korzyści z perspektywy unijnej miałyby zacieśnienie współpracy transatlantyckiej w zakresie innowacji. Patrząc na listę najbardziej innowacyjnych firm przygotowanych przez Forbesa, uwagę zwraca duża liczba przedstawicieli mających siedzibę w Stanach Zjednoczonych³⁴. **Unia Europejska powinna zatem współpracować ze Stanami Zjednoczonymi nad tworzeniem możliwie najbardziej zbliżonych warunków prawnych i gospodarczych do tworzenia innowacji.**

³¹ <https://www.gisreportsonline.com/r/free-europes-economy/> (dostęp: 12.06.2023 r.).

³² <https://www.gisreportsonline.com/r/free-europes-economy/> (dostęp: 12.06.2023 r.).

³³ https://www.nber.org/system/files/working_papers/w28381/w28381.pdf (dostęp: 12.06.2023 r.).

3.3. Demografia

Kolejnym obszarem determinującym pozycję Unii Europejskiej na arenie międzynarodowej wartym analizy są kwestie demograficzne. Według Eurostatu, unijnego urzędu statystycznego, do 2100 roku ponad 31% mieszkańców Unii Europejskiej będzie w wieku powyżej 65 lat - w porównaniu do 21,1% w 2022 roku³⁵. Ta zmiana demograficzna stanowi poważne wyzwanie polityczne i gospodarcze dla Europy.

Jednym z kluczowych problemów z tym związanych jest coraz mniejsza liczba osób w wieku produkcyjnym, a więc osób w największym stopniu przyczyniających się do rozwoju gospodarczego państw. Co więcej, ze względu na to, że starsze osoby przechodząc na emeryturę opuszczają swoje miejsca pracy w szybszym tempie niż na ich miejsce przychodzą nowi pracownicy, mogą występować problemy z ciągłością działania i przekazywania know-how w sektorach szczególnie wymagających umiejętności specjalistycznych. **Bez daleko posuniętych automatyzacji trudno sobie wyobrazić, żeby znacznie mniej osób w wieku produkcyjnym było w stanie utrzymać produkcję gospodarczą na podobnym poziomie do obecnego.**

Niezależnie od powyższego, w dalszej perspektywie mniejsza populacja oznacza w sposób nieunikniony kurczenie się gospodarki – mniej osób oznacza mniej potrzeb do zaspokojenia, a więc w konsekwencji mniejsze PKB. Jeśli chodzi o zaspokajanie potrzeb, zostanie oczywiście do obsługi cała sfera programów opieki społecznej (w tym emerytury, czy świadczenia zdrowotne), które będą wymagały większych nakładów.

³⁴ <https://www.forbes.com/special-features/innovative-companies-list.html> (dostęp: 12.06.2023 r.).

³⁵ https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Population_structure_and_ageing#Past_and_future_population_ageing_trends_in_the_EU (dostęp: 12.06.2023 r.).

Państwa Unii Europejskiej testują różne podejścia do walki z kryzysem demograficznym. Niektóre z nich wdrożyły szereg polityk mających na celu zwiększenie współczynnika dzietności (jak np. polski program 500+, który co do zasady nie spowodował jednak wzrostu dzietności³⁶) lub zachęcanie do imigracji, co jak pokazuje praktyka łączy się jednak z różnego rodzaju uciążliwościami na dłuższą metę.

Warto przy tym podkreślić, że nie tylko Unia Europejska zmaga się z kryzysem demograficznym, jednak w innych państwach nie jest on co do zasady tak drastyczny jak w państwach Unii. Jeśli chodzi o Stany Zjednoczone, aż do 2040 roku prognozowany jest pozytywny współczynnik urodzeń do zgonów. Dodając do tego prognozowany, stosunkowo wysoki, poziom imigracji, populacja Stanów Zjednoczonych nie będzie kurczyła się aż do 2050 roku³⁷. Problem starzenia się społeczeństw jest jednak globalny i dotyczy także Stanów Zjednoczonych³⁸.

3.4. Kwestie ustrojowe

Ze względu na swój skomplikowany status ustrojowy, Unia Europejska napotyka na trudności w realizacji spójnej polityki. **Paradoks polega na tym, że z jednej strony taka spójna polityka w niektórych obszarach jest realizowana, czasami nawet wbrew woli niektórych państw członkowskich, co powoduje dyskusje dotyczące rzeczywistego poziomu demokracji w Unii Europejskiej. Z drugiej strony wiele kwestii należy do obszarów wyłączonych spod kompetencji organów unijnych, przez co Unia Europejska ma ograniczone zasoby do prowadzenia polityki w ich zakresie.**

Tego typu problemy biorą się z tego, że zasadnicze fundamenty ustroju unijnego zostały opracowane w 1957 roku, kiedy Wspólnota liczyła zaledwie sześć państw. Dobrym przykładem problemów ustrojowych, paraliżujących do pewnego stopnia efektywną działalność Komisji, a więc najważniejszego organu wykonawczego Unii, jest konieczność mianowania komisarza z każdego państwa członkowskiego. Ta zasada, wymyślona w 1957 roku na potrzeby sześciu państw członkowskich, przy 27 państwach członkowskich stała się nieporęczna.

³⁶ <https://www.rp.pl/budzet-i-podatki/art36015231-pan-program-500-nie-zwiekszy-dzietnosci-tylko-inflacje> (dostęp: 12.06.2023 r.).

³⁷ <https://www.cbo.gov/publication/58612> (dostęp: 12.06.2023 r.).

³⁸ <https://www.imf.org/en/Publications/fandd/issues/2020/03/the-future-of-aging-guide-for-policymakers-scott> (dostęp: 12.06.2023 r.).

Najbardziej oczywistym problemem jest to, że komisarzy jest przez to znacznie więcej niż potrzeba. Aby obejść ten problem, od 2014 r. Komisja przydziela kilka osób do tych samych tek, co także jest rozwiązaniem sztucznym i trudnym do odnalezienia w jakimkolwiek innym państwowym czy ponadnarodowym organie wykonawczym. Problem zbyt dużej liczby komisarzy powinien zostać rozwiązany mając na uwadze uwzględnienie interesów mniej rozwiniętych państw członkowskich. Rozwiązanie tego problemu wymaga jednak zmiany traktatów unijnych, co nie jest zadaniem prostym. Warto przy tym zauważyć, że przed Traktatem z Lizbony traktaty unijne były zmieniane w miarę regularnie co około 8-10 lat. **Tymczasem teraz Unia Europejska nie przyjęła nowego traktatu od ponad dekady, a z całą pewnością jest to potrzebne, żeby zmniejszyć stopień rozrastającej się biurokracji unijnej**³⁹.

3.5. Sprawy międzynarodowe i obronne

Wpływ Unii Europejskiej na sprawy międzynarodowe jest ściśle skorelowany z jej relacjami ze Stanami Zjednoczonymi i zdolnością do dialogu. **To kolejny argument za tym, żeby poszerzać współpracę transatlantycką, bowiem Unia jest w zakresie polityki międzynarodowej i kwestii obronności w dużej mierze uzależniona od Stanów Zjednoczonych.**

Zdolności obronne Unii wynikają przede wszystkim z siły militarnej jej członków. Nie bez znaczenia jest też fakt, że większość członków UE należy równolegle do NATO, które jest najsilniejszym sojuszem militarnym na świecie. Taki status NATO wynika natomiast z siły militarnej nie tylko państw Unii Europejskiej należących do tego sojuszu, ale przede wszystkim z siły militarnej Stanów Zjednoczonych. Z takiej perspektywy rację miał Zbigniew Brzeziński, który zauważył, że postrzeganie Europy jako gracza wagi ciężkiej w kwestiach militarnych i geopolitycznych staje się coraz bardziej iluzoryczne – Europa, niegdyś centrum Zachodu, stała się przedłużeniem Zachodu, którego głównym graczem są Stany Zjednoczone⁴⁰.

Samo znaczenie braku posiadania siły militarnej przez Unię Europejską dla jej pozycji na arenie międzynarodowej

³⁹ <https://berlinpolicyjournal.com/the-eus-broken-commission-model/>.

⁴⁰ Zbigniew Brzezinski, *Strategic Vision: America and the Crisis of Global Power*, New York: Basic Books, 2012.

nie jest jednak jednoznacznie oceniane. Z jednej strony pojawiają się głosy, że bez silnej armii Unia Europejska nigdy nie stanie się supermocarstwem⁴¹. Z drugiej strony wskazuje się, że pełna integracja w ramach Unii w zakresie spraw międzynarodowych i obronności nie jest potrzebna do uzyskania takiego statusu, bo sprawy militarne schodzą

w XXI wieku na drugi plan. Wydaje się, że w świetle narastającej liczby konfliktów zbrojnych i ich nasilającego się natężenia, pierwszy pogląd wydaje się właściwszy, przez co wskazana jest bliższa współpraca transatlantycka z najsilniejszym militarnym sojusznikiem Unii.

⁴¹ <https://archive.globalpolicy.org/component/content/article/173-sovereign/30500.html> (dostęp: 12.06.2023 r.).

4. KONKURENCYJNOŚĆ UNII EUROPEJSKIEJ NA PRZYKŁADZIE OBSZARU TECHNOLOGICZNEGO

- Wymogi regulacyjne obowiązujące w Unii Europejskiej dla sektora technologicznego są jednymi z najbardziej rozbudowanych na świecie. Z jednej strony zapewnia to większą ochronę i kontrolę nad przetwarzanymi przez przedsiębiorców danymi, z drugiej jednak sprawia, że trudno jest bez analizy wymogów regulacyjnych i mitygowania ryzyk podejmować innowacyjną działalność.
- Kluczowe znaczenie dla obszaru technologicznego ma przetwarzanie danych osobowych, które w Unii Europejskiej poddane jest istotnym wymogom prawnym. Na świecie zaledwie kilka innych regionów zdecydowało się na tak daleko idące regulacje w zakresie danych osobowych. Szczególnie w kontekście rozwoju sztucznej inteligencji istnieje potrzeba lepszego wyważenia wspierania innowacyjności z ochroną prywatności, co najlepiej byłoby zrobić w duchu współpracy transatlantyckiej.
- Unia Europejska z pewnością stoi przed różnego rodzaju wyzwaniami dotyczącymi innowacji i transformacji cyfrowej. Kluczowymi sposobami na zwiększenie innowacyjności wydają się być przemyślenie dostępu do danych, zapewnienie większej otwartości i standaryzacji, a także wykorzystanie potencjału globalnych firm.

Rozwój gospodarczy państw członkowskich Unii Europejskiej jest w dużej mierze zależny od tego, jaką strategię Unia Europejska przyjmie wobec przełomowych technologii. W różnego rodzaju badaniach szacuje się, że kolejna fala pionierskich rozwiązań technologicznych,

takich jak m.in. sztuczna inteligencja, Internet rzeczy, czy blockchain, ma potencjał, aby zapewnić przełom w produktywności. Aby stworzyć w Unii Europejskiej warunki do pionierskich projektów wykorzystujących te technologie, należy przede wszystkim stworzyć dla takiej działalności warunki regulacyjne. Tylko w taki sposób Unia Europejska może być konkurencyjną przestrzenią do innowacyjnych działań.

4.1. Warunki regulacyjne do przetwarzania danych w Unii Europejskiej

Niemalże każda innowacyjna działalność w obszarze technologicznym oparta jest na przetwarzaniu danych. Kluczowym aktem prawnym obowiązującym w Unii Europejskiej jest rozporządzenie 2016/679 o ochronie danych (RODO). Chociaż RODO jest co do zasady chwalone za zapewnienie rozbudowanej ochrony prawa do prywatności osób fizycznych, niewątpliwie zmniejsza ono konkurencyjność Europy, jeśli chodzi o badania i wdrażanie rozwiązań opartych na przetwarzaniu dużych ilości danych, takich jak choćby sztuczna inteligencja.

Jeden z głównych zarzutów wobec RODO dotyczy dostępności danych. To rozporządzenie kształtuje bowiem wymagające zasady dotyczące tego, w jaki sposób firmy mogą gromadzić, przechowywać i wykorzystywać dane osobowe, na których systemy sztucznej inteligencji często opierają się jako na tzw. danych wejściowych. Oznacza to, że twórcy sztucznej inteligencji w Unii Europejskiej mają w praktyce trudności z dostępem do dużych zbiorów danych wymaganych do szkolenia modeli uczenia maszynowego lub opracowywania narzędzi do analizy predykcyjnej bez naruszania przepisów RODO.

Spowodowane jest to m.in. przez stosunkowo szeroką definicję danych osobowych przyjętą w RODO. Jako że nawet spseudonimizowane dane osobowe podlegają pewnej ochronie w myśl RODO, stosunkowo trudno jest w praktyce jednoznacznie przesądzić, co w danym przypadku jest daną osobową, a co nią nie jest. Powoduje

to konieczność prowadzenia analiz prawnych, często notabene wykluczających możliwość wykorzystania różnych zbiorów danych jako danych wejściowych do modeli uczenia maszynowego już na wczesnych etapach realizacji projektu. W praktyce innowatorzy muszą zatem prowadzić analizy prawne zamiast prowadzić właściwe prace nad innowacyjnymi rozwiązaniami.

Niepewność co do tego, co stanowi „dane osobowe” w rozumieniu RODO może sprawić, że przedsiębiorstwa w Unii Europejskiej, nie mające funduszy na wsparcie prawne już na początku swojego istnienia, będą bardziej niechętnie do podejmowania ryzyka związanego z odkrywaniem innowacyjnych zastosowań sztucznej inteligencji lub podobnych technologii. W takiej sytuacji istniała będzie bowiem niejednoznaczność regulacyjna, która w przyszłości może „skazić” cały produkt w oczach klientów lub inwestorów. W takiej sytuacji najłatwiejszym rozwiązaniem z perspektywy przedsiębiorcy jest najczęściej zmiana jurysdykcji dla projektu na taką, w której nie obowiązuje RODO⁴².

Co więcej, ze względu na to, że RODO w wielu przypadkach wymaga wyraźnej zgody użytkownika, zanim jakiegokolwiek dane osobowe będą mogły być gromadzone lub wykorzystywane przez osoby trzecie - w tym osoby pracujące w środowisku akademickim - utrudnia to osobom rozwijającym sztuczną inteligencję ich pracę.

Niezależnie od RODO, do przetwarzania danych w Unii Europejskiej odnosić się mają także inne unijne akty prawne, takie jak na przykład rozporządzenie w sprawie danych (*Data Act*), którego celem jest dalsza harmonizacja zasad dostępu do danych i korzystania z nich. Danych osobowych dotyczyć ma także tzw. rozporządzenie ePrivacy, które ma uzupełniać i uszczegóławiać RODO. W kontekście przetwarzania danych na potrzeby rozwoju modeli sztucznej inteligencji znaczenie ma także rozporządzenie dotyczące sztucznej inteligencji (*AI Act*), które wprowadzi różnego rodzaju wymogi w tym zakresie. Do powyższych aktów prawnych należy jeszcze dołożyć wymogi regulacyjne, które wynikają z orzecznictwa unijnego Trybunału Sprawiedliwości. W kontekście danych osobowych dobrym przykładem jest wyrok w sprawie Schrems II⁴³, w którym Trybunał nałożył dodatkowe wymogi

odnoszące się do transferów danych z Unii Europejskiej do Stanów Zjednoczonych.

Jak widać na przykładzie powyższego, **przetwarzanie danych osobowych w Unii Europejskiej poddane jest istotnym wymogom prawnym, a wiele dodatkowych wymogów jest ponadto na etapie projektowania. Na świecie zaledwie kilka innych regionów zdecydowało się na tak silne regulacje w tym zakresie⁴⁴. Szczególnie w kontekście rozwoju sztucznej inteligencji istnieje potrzeba lepszego wyważenia wspierania innowacyjności z ochroną prywatności, co najlepiej byłoby zrobić w duchu współpracy transatlantyckiej.** Pozwoliłoby to bowiem na ujednoczenie w większym stopniu warunków do rozwijania innowacyjnych biznesów pomiędzy Unią a Stanami Zjednoczonymi.

4.2. Jak poprawić konkurencyjność Unii Europejskiej na przykładzie sektora technologicznego?

Unia Europejska z pewnością stoi przed różnego rodzaju wyzwaniami dotyczącymi innowacji i transformacji cyfrowej. Kluczowym wyzwaniem w tym kontekście wydaje się być przemyślenie dostępu do danych, tak aby innowacyjne firmy nie znajdowały się w niekorzystnej sytuacji w porównaniu z większymi globalnymi platformami danych, jednocześnie chroniąc prawo obywateli do prywatności. Osiągnięcie tego celu wymagałoby większej przejrzystości w zakresie sposobu, w jaki gromadzone dane osobowe są wykorzystywane, udostępniane, przechowywane, niszczone i przetwarzane, a także lepszych działań edukacyjnych mających na celu podnoszenie świadomości na temat znaczenia zagrożeń cyberbezpieczeństwa, na jakie narażone są obecnie zarówno osoby fizyczne, jak i organizacje, niezależnie od różnic regionalnych obserwowanych na całym świecie.

Kolejnym działaniem prowadzącym do zwiększenia konkurencyjności może być większa otwartość i standaryzacja. Poprzez lepsze łączenie lokalnych ekosystemów i tworzenie warunków do przyciągania wysoko wykwalifikowanych pracowników z całego świata, Unia Europejska mogłaby umocnić swoją rolę jako

⁴² <https://www.cato.org/publications/policy-analysis/eus-general-data-protection-regulation-gdpr-threatens-digital-innovation>, <https://www.forbes.com/sites/forbestechcouncil/2020/01/27/gdpr-and-artificial-intelligence-opportunities-and-challenges/?sh=6b8f7e5a22f9>.

⁴³ Wyrok TS z dnia 16 lipca 2020 roku, C-311/18, EU:C:2020:559.

⁴⁴ Przykładem jest tutaj CCPA obowiązujące w Kalifornii.

atrakcyjnego miejsca do prowadzenia innowacyjnych projektów.

Po trzecie, należy zastanowić się nad wykorzystaniem potencjału globalnych firm, które działają w Unii. Przyciągając te firmy do szerszego inwestowania w europejską gospodarkę poprzez zachęty podatkowe lub inne środki, takie jak ochrona patentowa, mogą one pomóc w tworzeniu miejsc pracy, pobudzając innowacje, tym samym czyniąc region ponownie konkurencyjnym wobec rywali na całym świecie. Wymaga to jednak starannego monitorowania i nadzoru, biorąc pod uwagę potencjalne ryzyko związane ze zwiększoną koncentracją wpływów posiadanych przez duże międzynarodowe podmioty.

W dynamicznie rozwijającym się świecie, gdzie technologia jest integralną częścią naszego życia, jednolity rynek cyfrowy jest podstawą przyszłości europejskiej gospodarki. Każdy z przełomów technologicznych zaobserwowanych ponad ostatnie lata – od wprowadzenia sieci piątej generacji po rozwój sztucznej inteligencji – spowodował istotne zmiany w gospodarce, a przede wszystkim zmienił sposób działania przedsiębiorstw. Dzisiaj to innowacja technologiczna kształtuje krajobraz biznesowy i decyduje o przewadze konkurencyjnej firm.

Rozwój transformacji cyfrowej jest szczególnie ważny dla małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP), które stanowią trzon polskiej gospodarki. Spośród 2,3 mln przedsiębiorstw działających w tym kraju, sklasyfikowanych jest aż 99,8 proc. podmiotów jako MŚP. Firmy te wytwarzają połowę polskiego PKB i dają zatrudnienie blisko siedmiu milionom osób. Jednolity rynek cyfrowy odgrywa ważną rolę w ich rozwoju, ułatwia ekspansję zagraniczną i w konsekwencji wpływa na poziom innowacyjności

Regulacja cyfrowych aspektów gospodarki stała się jednym z priorytetowych działań w programie Unii Europejskiej. W maju 2015 r. ogłoszono Strategię jednolitego rynku cyfrowego dla Europy z myślą o umożliwieniu swobodnego przepływu osób, towarów, usług i kapitału w europejskim środowisku cyfrowym. Opiera się na koncepcji wspólnego rynku oraz eliminacja barier handlowych między państwami członkowskimi w celu zwiększenia dobrobytu gospodarczego i stworzenia „jeszcze bliższych więzi między narodami Europy”. Strategia ma przyspieszyć rozwój usług cyfrowych, budując konkurencyjność europejskich przedsiębiorstw i wzmacniając znaczenie Europy w dziedzinie nowych technologii. Pandemia Covid-19 udowodniła znaczenie Jednolitego Rynku Cyfrowego dla utrzymania gospodarki i relacji handlowych UE, gdyż umożliwiła skuteczną walkę z kryzysem, a następnie przeprowadzenie ożywienia gospodarczego.

Choć wdrożenie zasad Jednolitego Rynku Cyfrowego w jego obecnej wersji przynosi wymierne korzyści gospodarcze i stymuluje wzrost PKB w jego obrębie UE, jego pełny potencjał w zakresie rozwoju MŚP pozostaje niewykorzystany. W niniejszym raporcie wskazano główne bariery, które stoją na drodze polskich MŚP planujących ekspansję zagraniczną, zwłaszcza poprzez cyfrowe kanały sprzedaży. Likwidacja tych barier nie tylko podniesie poziom rozwoju gospodarek poszczególnych państw członkowskich, ale co najważniejsze, pobudzi gospodarkę Unii Europejskiej jako całości.

Nasza publikacja ma także na celu inspirowanie instytucji unijnych i organy do podejmowania nowych inicjatyw, które mogą wnieść swój wkład do skutecznego funkcjonowania jednolitego rynku cyfrowego.

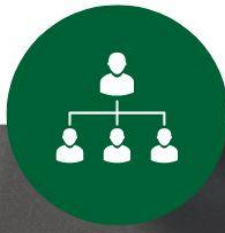
Życzymy ciekawej i inspirującej lektury.

580 000

pracowników
w firmach
członkowskich

17

organizacji
regionalnych

19

organizacji
branżowych

ZPP

ZWIĄZEK PRZEDSIĘBIORCÓW
I PRACODAWCÓW

**SKONTAKTUJ
SIĘ Z NAMI**

WWW.ZPP.NET.PL

20 000

cytowań w mediach
rocznie

200 000

followers – profile na
Twitter

130 000

fanów
na Facebook

740 000

minimalny zasięg
miesięczny
na Facebook

WWW.ZPP.NET.PL

ZWIĄZEK PRZEDSIĘBIORCÓW I PRACODAWCÓW